

Hydroloog Niko Wanders over het watertekort

'MIJN GROOTSTE ANGST? DRIE VERREGENDE ZOMERS ACHTER ELKAAR'

TEKST CORIEN LAMBREGTSE | BEELD ISTOCKPHOTO

De winter was nat. De kans dat Nederland dit jaar opnieuw te maken krijgt met een droge zomer, is niet te voorspellen. Maar als de droogte toeslaat, zijn we volgens Niko Wanders, hydroloog en droogte-expert aan de Universiteit Utrecht, wel beter voorbereid.

Code oranje in 2018. Code geel in 2019 en 2020. Niet vanwege ijzel, storm of hoge waterstanden, maar vanwege droogte. En dát waren we in Nederland niet gewend. "Een tekort aan water is zelden een probleem in Nederland. 2003 was een heel droog jaar, maar daarna is het veertien jaar goed gegaan", vertelt Wanders. "Het zou nu dus ook zomaar weer jaren kunnen duren voor we opnieuw een droogteprobleem hebben."

Maar als het wél weer droog wordt, dan ziet de hydroloog het er niet zo snel van komen dat code rood van kracht wordt in Nederland. "Dat zou

betekenen dat er echt een fors tekort aan water is en dat alleen de sectoren met de hoogste prioriteit water krijgen, zoals de drinkwater- en energiebedrijven. Die situatie zie ik niet snel gebeuren. Weet je wat mijn grootste angst is? Dat we nu drie verregende zomers achter elkaar krijgen. Want dan raakt het onderwerp weer uit beeld en gaat de urgentie verloren. Het droogteprobleem vraagt een lange adem, een structurele aanpak en fundamentele maatregelen. Economische schade aan scheepvaart en landbouw valt nog te vergoeden, deels ook te verzekeren. Maar ecologische schade is soms onomkeerbaar of vergt een lange hersteltijd."

Gezamenlijke aanpak

Het droogteprobleem vraagt een gezamenlijke aanpak, zegt Wanders. "Het is makkelijk om naar de akkerbouw te wijzen, omdat boeren in tijden van droogte extra water gebruiken om hun gewassen te besproeien. Toch zit in de akkerbouw niet het grootste probleem. De grootverbruikers van water zijn de drinkwaterbedrijven en de industrie. Daarnaast is er heel veel water nodig om verzilting tegen te gaan. Als er niet genoeg zoet water wordt gespuid op de Noordzee en Waddenzee, dringt het zoute water steeds verder het land binnen. Met alle gevolgen van dien, voor de drinkwaterbedrijven, de landbouw en de industrie."

N

‘Misschien is het beter om een klein natuurgebiedje dat helemaal wordt omsloten door agrarische bedrijven, op te geven’

Niko Wanders (34) is sinds 2017 universitair docent Hydrologie aan de Universiteit Utrecht. In de afgelopen droge jaren nam hij actief deel aan het publieke debat over droogte en klimaatverandering. “Samen met watermanagers en besluitvormers verkent hij de mogelijkheden voor seizoensvoorspellingen en voor verbeterde evaluaties van de gevolgen van de droogte voor het klimaat in Nederland en in het buitenland.”, aldus zijn profiel op de website van UU.

De kunst is om in dit dichtbevolkte land goed te kijken hoe we met ruimte omgaan, en welke functie waar het beste past. Wanders: “Misschien is het beter om een boerenbedrijf dat net naast een Natura 2000-gebied zit te verplaatsen, zodat het grondwaterpeil in dat gebied omhoog kan en de natuur wordt versterkt. Misschien is het beter om een klein natuurgebiedje dat helemaal wordt omsloten door agrarische bedrijven op te geven, omdat de natuurfunctie op die plek niet tot haar recht komt. Of het nu gaat om wateroverlast of watertekort, water moet veel meer leidend worden in de ruimtelijke inrichting.”

De kans op droogte wordt volgens Wanders groter. “Door de klimaatverandering stijgt de temperatuur en neemt de verdamping toe. De mate van verdamping is een van de belangrijkste bepalende factoren in het droogteprobleem. Hoe meer water verdampt, hoe groter het tekort.” Drie droge zomers achter elkaar hebben ervoor gezorgd dat naast de wateroverlast het tekort aan water inmiddels ook hoog op de agenda staat. Zeker bij de waterschappen en de boeren, zegt Wanders. “Want droogte betekent lage waterstanden, verzilting, verslechtering van de waterkwaliteit, problemen bij de drinkwaterwinning en problemen in de scheepvaart. Droogte betekent ook schade aan gewassen, een kleinere oogst en daarmee een lagere opbrengst voor boeren.”

De droogte voorspellen is volgens hem moeilijk. “We kunnen niet langer dan 2 tot 3 maanden vooruit iets

zinnigs zeggen. En niet meer dan: de kans op droogte is hoger of lager dan normaal. Regen is bijvoorbeeld niet te voorspellen, verdamping wel. Een droge bodem wordt warmer en verdampt meer water. Zo versterkt het probleem zichzelf. Het goede nieuws is dat het grondwaterpeil zich de afgelopen herfst en winter goed heeft hersteld. Dat was na de zomer van 2018 niet het geval, waardoor de droogte in 2019 en ook in 2020 sneller een groot probleem was.”

Skippyballen in waterlopen

De oplossing van elk probleem begint bij bewustwording, aldus de hydroloog. “De afgelopen jaren is het overal en bij iedereen doorgedrongen dat we iets moeten doen. En er gebeurt nu ook van alles. Waterschappen nemen maatregelen om water vast te houden en te laten infiltreren in de bodem. Er wordt bijvoorbeeld meer water in het IJsselmeer vastgehouden en ook al vroeger in het jaar. Dat IJsselmeerwater wordt gebruikt om Friesland, Oost-Groningen en een deel van Drenthe van water te voorzien. Ook boeren nemen maatregelen. Ze leggen bijvoorbeeld skippyballen in kleine waterlopen om het water vast te houden. Sommigen slaan een eigen grondwaterbron, maar dat heeft dan weer nadelen voor de burens.”

Die grondwaterputten zijn sowieso een onderwerp dat aandacht verdient, vindt Wanders. “Iedereen in Nederland mag zelf een bron slaan. Voor grotere onttrekkingen door een drinkwaterbedrijf of een industrieel bedrijf heb je een vergunning van

de provincie nodig, maar kleinere onttrekkingen, tot 150.000 m³, hoeven alleen maar te worden gemeld. Het punt is dat eigenlijk niemand weet hoeveel bronnen er zijn geslagen en hoeveel grondwater daaraan wordt onttrokken. Als droogte een toenemend probleem wordt, is het belangrijk om de onttrekkingen beter in beeld te hebben. Een wateronttrekking door de een heeft gevolgen voor de ander, omdat het grondwaterpeil daalt. En een lager grondwaterpeil kan desastreuus zijn voor een nabijgelegen natuurgebied.”

Er bestaan geen generieke oplossingen tegen het droogteprobleem. De situatie verschilt per regio en zelfs per locatie, zegt Wanders. “In Oost- en Zuid-Nederland, met hoge zandgronden en diepe waterpeilen, worden steeds meer maatregelen genomen om het water langer vast te houden. In West-Nederland ligt het waterpeil een stuk hoger en zijn er weinig mogelijkheden om extra water vast te houden.” •